

VLIV DEMOGRAFICKÝCH FAKTORŮ NA STYLY HUMORU: MULTIVARIAČNÍ ANALÝZA ROZPTYLU (MANOVA)

1. Úvod a teoretické ukotvení

Humor hraje důležitou roli v mezilidské komunikaci a psychologii osobnosti. Existují různé teorie a přístupy k tomu, jak hodnotit humor. Mezi novější známé teorie patří **teorie humoru nesouladu a rozlišení** (Incongruity-Resolution, IR) a **nonsense humoru** (NON), které odrážejí dva různé přístupy k tomu, jak lidé vnímají a vytvářejí vtipy. Zatímco IR humor vyžaduje porozumění logickému rozporu a jeho následnému vyřešení pointy, NON humor se spoléhá na absurditu a nesmyslnost, často bez jasné pointy.

Příklad IR humoru: „Co řekne programátor, když mu dojde káva? 404 – káva nenalezena.“

Příklad NON humoru: „Včera mi telefon snědl oběd a řekl, že má teď lepší signál.“

Smysl pro humor je považován za relativně stabilní osobnostní rys (Ruch, 1998), avšak jeho měření a definování se v psychologii stále diskutuje (Martin et al., 2003). Výzkumy ukazují, že humor má významnou roli nejen v osobním životě, ale i na pracovišti (Romero & Cruthirds, 2006). Humor může posilovat týmovou dynamiku, snižovat pracovní napětí a zvyšovat pracovní spokojenost (Kong et al., 2019).

Dosud nebylo dostatečně prozkoumáno, **zda demografické faktory, jako věk, pohlaví nebo délka zaměstnání, ovlivňují styl humoru, který jednotlivci preferují.**

Cílem bylo zjistit, zda existuje statisticky významný vztah mezi demografickými faktory a preferovaným stylem humoru, a pokud ano, které skupiny se mezi sebou liší.

2. Metodologie výzkumného souboru a sběru dat

Výzkumný vzorek tvořilo **N = 131 respondentů**, kteří byli vedoucími pracovníky v různých sektorech. Sběr dat probíhal online pomocí dotazníkového šetření na platformě Survio. Respondenti pocházeli z různých pracovních prostředí: **Vysoké školy** 56 respondentů, **státní správa** 16 respondentů, **soukromý sektor (výroba)** 24 respondentů, **soukromý sektor (služby)** 35 respondentů. Průměrný věk respondentů byl **46 let (SD = 9.5)**. Rozložení pohlaví bylo **muži (54 %) a ženy (46 %)**.

Nezávislé proměnné: věk (kontinuální), pohlaví (binární: muž/žena), délka zaměstnání (roky ve firmě), **závislé proměnné (styly humoru):** IR humor (souhrnné skóre z položek ir1–ir5), NON humor (souhrnné skóre z položek non1–non5), škálová hodnocení (0 = nikdy, 5 = vždy).

Jak vypadaly v položky v dotazníku měřící IR a NON humor? Příklad IR položky: „Říkám vtipy, které mají určitou pointu.“

Příklad NON položky: „Dělám vtipné komentáře, které mohou někteří lidé považovat za pošetilé.“

3. Statistická analýza MANOVA

Multivariační analýza rozptylu (MANOVA) umožňuje testovat rozdíly ve více závislých proměnných současně – v našem případě IR a NON humor, pokud jsou tyto proměnné vzájemně korelované. Dále je MANOVA vhodná pro zkoumání, zda nezávislé proměnné (v našem případě věk, pohlaví a délka zaměstnání) mají vliv na více závislých proměnných zároveň – zde dva typy humoru: IR a NON. Výhodou této metody oproti několika samostatným ANOVA testům je, že bere v úvahu souvislosti mezi závislými proměnnými (např. že lidé, kteří více preferují IR humor, mohou méně využívat NON humor) a tím snižuje pravděpodobnost falešně pozitivních výsledků (chyby I. druhu). Testování odpovídá tzv. **simultánnímu modelu**, kdy se testuje vliv všech prediktorů **současně** (nikoli odděleně v samostatných modelech).

Z pohledu interpretace výsledků nás bude zajímat především zda existují statisticky významné rozdíly mezi skupinami, a pokud ano, která proměnná ovlivňuje jaký typ humoru. Analýzu jsme provedli v Pythonu pomocí knihoven pandas, statsmodels, seaborn a scikit-learn.

4. Výsledky MANOVA a jejich interpretace

Jak ukazuje **Tabulka 1**, věk i délka zaměstnání měly statisticky významný vliv na celkové projevy humoru, zatímco pohlaví nikoli. Uvedená Wilksova lambda patří mezi standardní testy v MANOVA. Ukazuje, jak velký podíl rozptylu v závislých proměnných zůstává po zohlednění daného prediktoru nevysvětlen. Hodnoty lambda se pohybují mezi 0 a 1. Čím nižší je hodnota lambda, tím větší je vliv prediktoru. Na základě Wilkovy lambda se vypočítá F-hodnota a p-hodnota, které určují, zda je rozdíl mezi skupinami statisticky významný. (Tabachnick & Fidell, 2019).

Tabulka 1 - Vliv demografických proměnných na projevy humoru (MANOVA)

Faktor	Wilksova lambda	F (df)	p-hodnota	Interpretace
Pohlaví	0.997	F(2, 126)=0.18	0.840	Výsledek není statisticky významný – pohlaví nemá vliv na IR ani NON humor.
Věk	0.947	F(2, 126)=3.50	0.033	Výsledek je statisticky významný – věk ovlivňuje projevy humoru.
Délka zaměstnání	0.943	F(2, 126)=3.79	0.025	Výsledek je statisticky významný – délka zaměstnání ovlivňuje projevy humoru.

Pro analýzu jednotlivých závislých proměnných po provedení MANOVA jsme zvolili analýzu rozptylu (ANOVA), protože umožňuje určit, který konkrétní prediktor ovlivňuje daný typ humoru (IR nebo NON) samostatně. MANOVA testuje souhrnný efekt na více proměnných zároveň, ale nedává odpověď, která proměnná je konkrétně zasažena. Proto je doporučeným postupem při významném výsledku MANOVA pokračovat pomocí univariačních ANOVA analýz pro každou závislou proměnnou zvlášť (Tabachnick & Fidell, 2019).

Tabulka 2 – Doplnující výsledky ANOVA pro IR humor

Faktor	F (1,127)	p-hodnota	Interpretace
Pohlaví	0.35	0.556	Výsledek není statisticky významný – muži a ženy se v IR humoru neliší.
Věk	5.51	0.021	Výsledek je statisticky významný – s věkem roste preference humoru s pointou.
Délka zaměstnání	0.01	0.943	Výsledek není statisticky významný – délka zaměstnání nehraje roli.

Tabulka 3 – Doplnující výsledky ANOVA pro NON humor

Faktor	F (1,127)	p-hodnota	Interpretace
Pohlaví	0.05	0.816	Výsledek není statisticky významný – pohlaví nemá vliv na NON humor.
Věk	3.54	0.062	Výsledek se blíží hranici statistické významnosti – mladší zaměstnanci mohou mít vyšší sklony k nonsensovému humoru.
Délka zaměstnání	5.84	0.017	Výsledek je statisticky významný – kratší doba zaměstnání souvisí s vyšší frekvencí NON humoru.

Celkové výsledky analýzy lze interpretovat tak, že:

- **Věk má významný vliv na IR humor** – podle výsledků uvedených v **Tabulce 2** měl pouze věk statisticky významný vliv na IR humor – s rostoucím věkem narůstá preference humoru s pointou.
- **Délka zaměstnání ovlivňuje NON humor** – jak ukazuje **Tabulka 3**, kratší doba zaměstnání je spojena s vyšším výskytem nonsensového humoru, zatímco věk a pohlaví nebyly významné. Novější zaměstnanci vykazují více nonsensového humoru.
- **Pohlaví nemělo vliv** na žádný z typů humoru.

Tyto výsledky mohou dále naznačovat, že **pracovní zkušenost ovlivňuje styl humoru na pracovišti více** než biologické faktory. **Starší zaměstnanci preferují strukturovanější humor s pointou**, což může souviset se sociálními normami nebo pracovní rolí. **Obliba nonsensového humoru** u nových zaměstnanců může být chápán jako **adaptačně obranný**

mechanismus nebo jako forma budování pracovních vztahů. IR humor u starších může být spojen se zkušeností či konzervativnějšími formami zábavy. Zjištění, že s věkem roste preference humoru s pointou (IR humor) a zároveň klesá obliba nonsensového humoru (NON), je v souladu s vývojovou psychologií, která upozorňuje na potřebu struktury a smysluplnosti v pozdějších fázích života (Ruch, 1998). Podobně i organizační psychologie ukazuje, že na pracovišti preferujeme typ humoru, který je predikovatelný, bezpečný a podporuje týmovou spolupráci (Martin & Ford, 2018).

6. Literatura

- Kong, D. T., Ho, V. T., & Garg, S. (2019). The effects of leader humor on employee psychological well-being and work engagement. *Journal of Organizational Behavior*, 40(7), 783–798.
- Martin, R. A., & Ford, T. E. (2018). *The psychology of humor: An integrative approach* (2nd ed.). Academic Press.
- Romero, E. J., & Cruthirds, K. W. (2006). The use of humor in the workplace. *Academy of Management Perspectives*, 20(2), 58–69.
- Ruch, W. (1998). *The sense of humor: Explorations of a personality characteristic*. Mouton de Gruyter.
- OpenAI. (2023). *ChatGPT* (verze GPT-4) [Large language model]. <https://chat.openai.com>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). *Using Multivariate Statistics* (7th ed.). Pearson.
- Seabold, S., & Perktold, J. (2010). *Statsmodels: Econometric and statistical modeling with Python*. Proceedings of the 9th Python in Science Conference.